

Озеранський Р.Б.,
студент групи 42МК,
ВНАУ
Джеджула О.М.,
професор кафедри
загальнотехнічних дисциплін
та професійної освіти, ВНАУ

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-МЕХАНІКІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

У статті розглядаються можливості формування професійної мобільності майбутніх інженерів-механіків аграрного профілю, пропонуються стратегічні напрями інтернаціоналізації освіти в аграрних університетах як один з шляхів формування професійної мобільності.

Ключові слова: професійна мобільність, інженер-механік, аграрний університет.

В статье рассматриваются возможности формирования профессиональной мобильности будущих инженеров-механиков аграрного профиля, предлагаются стратегические направления интернационализации образования в аграрных университетах как один из путей формирования профессиональной мобильности.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, инженер-механик, аграрный университет.

The article deals with the possibility of forming future professional mobility of Mechanical Engineers Agricultural profile proposes strategic directions of internationalization of education in agricultural universities as one of the ways of forming professional mobility.

Key words: professional mobility, mechanical engineer, agricultural university

Постановка проблеми. Сучасний ринок праці має специфічний характер, який обумовлюється швидкою і непередбачуваною динамікою. За оцінками експертів у країнах із розвинутою ринковою економікою лише близько 20% випускників різних закладів освіти працюють за фахом. За соціологічними спостереженнями О. Симончук біля 42% молоді змінюють профіль отриманої спеціальності протягом перших двох років після закінчення ВНЗ [1]. Для фахівців технічних спеціальностей аграрного профілю ця цифра сягає 57% за різними джерелами інформації.

Для інженерів-механіків аграрного профілю можна виділити декілька причин зміни профілю діяльності, серед яких: низький рівень заробітної плати, відсутність житла та сучасних умов проживання у сільській місцевості, відсутність перспектив кар'єрного росту з одного боку та високий рівень вимог до професійної компетентності інженера-механіка з іншого. Отже, поруч із проблемами соціального характеру виникає протиріччя між ускладненням технічних завдань та зростанням невизначеності в системі постіндустріального суспільства. Фактично, це протиріччя полягає у швидкому зростанні технологічності сільського господарства, орієнтацією аграрних корпорацій на сучасну техніку та технології, що потребують у фахівця задатків прийняття нестандартних та оперативних рішень, здатності та вмотивованості до постійного поновлення та поповнення знань, високого рівня комунікативності, вміння працювати у колективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування професійної мобільності сьогодні широко розглядається у науковій літературі російськими вченими Н.В. Василенком, Л.В. Горюновою, Н.С. Мерзляковою. Досліджуючи професійну компетентність фахівців, до аналізу професійної мобільності звертались Е.Ф. Зуєр, І.А. Зимня, А.К. Маркова, А.О. Вербицький. Доречно згадати ґрунтовне дослідження І.В. Хомюк щодо системи формування професійної мобільності майбутніх інженерів машинобудівної галузі. В цій праці ґрунтовно проведений дефінітивний аналіз, розглянуто структурні компоненти професійної мобільності.

Зазначимо, що фахівці з країн дальнього зарубіжжя також приділяють значну увагу формуванню професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів. Серед них Goldthorpe J, Mark E. Mendenhall, Barbara Townley та інші.

Невирішені частини проблеми. Враховуючи процеси глобалізації в Європейській та світовій економіках можна передбачити позитивний вплив реалізації стратегії інтернаціоналізації аграрної освіти на формування професійної мобільності інженера-механіка.

Метою дослідження є пошук шляхів формування професійної мобільності майбутнього інженера-механіка під час навчання у ВНЗ.

Основні результати дослідження. Професійна мобільність передбачає готовність і здатність особи достатньо швидко і успішно оволодівати новими

технологіями, що забезпечують ефективність нової професійної діяльності; рухливість, здатність до швидкого нарощування власного ресурсу, до швидкого пересування, змін. В цьому контексті також можна розглядати перехід індивіда або професійної групи з одної професійної позиції в іншу, як ознаку кар'єрного розвитку індивіда; здатність людини протягом життя перенавчатися і змінювати вид занять, який обумовлений кількома стосовно її особи причинами.

Процеси глобалізації у світовій економіці дають підстави для професійної мобільності фахівців на світовому рівні. Роль аграрного сектора для України та його можливості забезпечення сільськогосподарською продукцією інші країни дає підстави для підґрунтя інтернаціоналізації аграрної освіти в нашій країні, що сприятиме професійній мобільності інженерів-механіків аграрного профілю на міжнародному рівні. На нашу думку в загальній стратегії інтернаціоналізації аграрної освіти можна виділити декілька напрямів (рис. 1).

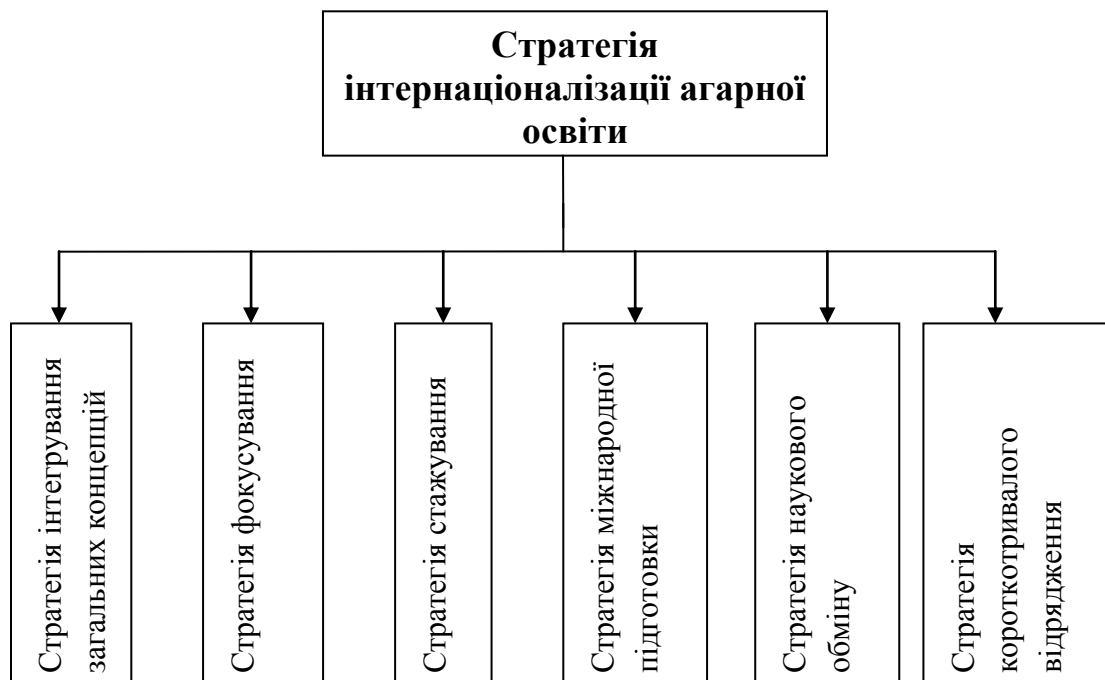

Рис. 1: Напрями інтернаціоналізації аграрної освіти

Стратегія інтегрування загальних концепцій передбачає дослідження, аналіз і впровадження у навчальний процес аграрних закладів передових світових концепцій сільськогосподарського виробництва.

Стратегія фокусування зорієнтована на дослідження сучасних програм підготовки фахівців аграрного профілю у світі та розробці умов відповідних

освітніх технологій в Україні.

Решта напрямків не потребує додаткових пояснень.

Професійна мобільність фахівця аграрного профілю є однією з форм соціальної мобільності, в основу якої покладаються закони розподілу і зміни праці, відновлення робочої сили, підвищення потреб, а також норми та цінності, мотиви поведінки і потреби. Дії законів та закономірностей виявляються у змінах, що відбуваються у суспільному виробництві, вимогах до професійної підготовки фахівців, у змінах соціальних умов життя, структури потреб і мотивів поведінки фахівців. Це є причиною виникнення переміщень, передумовою професійної мобільності фахівця. Професійна мобільність виконує 2 функції: забезпечення економіки робочою силою; підвищення ефективності виробництва.

Підготовка фахівців аграрного профілю у нинішніх умовах повинна забезпечити оптимальні передумови формування психологічної готовності, вмотивованості до постійної самоосвіти, саморозвитку, комплексу рефлексивних умінь і способів діяльності.

Професійну мобільність фахівця аграрного профілю можна поділити на певні типи:

1. за певних обставин випускник ВНЗ аграрного профілю змінює сферу діяльності в рамках однієї широкої спеціальності, але при цьому явного професійного росту не відбувається;

2. характер діяльності працівника зазнає тих чи інших змін у зв'язку з призначенням на нову (іншу) посаду;

3. працівник змінює одну професію на іншу, подібну до першої, що дозволяє хоча б в обмеженому варіанті спиратися на набутті у процесі навчання у ВНЗ знання, уміння, навички;

4. тип професійної діяльності змінюється кардинально, потрібно заново опанувати нове поле діяльності.

Формування професійної мобільності майбутніх фахівців аграрного профілю, на нашу думку, може бути ефективним за наявності певних організаційно-педагогічних умов:

1. Розвиток у студентів позитивної мотивації до різних форм професійної діяльності. Можливим шляхом реалізації цієї умови є створення навчальних середовищ при вивченні гуманітарних дисциплін (зокрема іноземної мови), що

дають можливість для розширення інформації про різні види та форми професійної діяльності людини на двох рівнях (перший рівень – кардинальна зміна професійної діяльності; другий рівень – зміна діяльності в межах професії).

2. Здійснення міждисциплінарної інтеграції загальнотехнічних та гуманітарних дисциплін. Метою такої інтеграції є розвиток потенціалу особистості студента як основи формування його професійної мобільності.

3. Розробка технологій формування професійної мобільності при вивченні загальнотехнічних та гуманітарних дисциплін. В основу цієї умови ми покладаємо думку про довготривалість процесу формування професійної мобільності. Спеціально орієнтовані технології при вивченні загальнотехнічних дисциплін сприяють формуванню професійної мобільності на першому рівні, а при вивченні гуманітарних дисциплін – на другому.

4. Розробка і реалізація науково-обґрунтованої моделі формування професійної мобільності фахівця аграрного профілю є необхідним засобом дослідження означеної проблеми і надає можливість обґрунтованого корегування процесу формування професійної мобільності.

5. Наявність системи діагностики і самодіагностики особистісних та професійних якостей фахівця. Сформованість цих якостей є підґрунтям оптимального і результативного здійснення професійної мобільності.

Особливою умовою формування професійної мобільності ми вважаємо орієнтованість на соціальну роботу, тобто формування спеціальних знань, умінь та навичок роботи з індивідами, групами, соціальними групами, що мають різний ступінь адаптованості та інтегрованості у соціумі. Цей процес формує професійну компетентність і професійну мобільність і пов'язаний певною мірою управлінськими функціями в процесі професійної підготовки. Актуальні проблеми професіоналізації управлінських функцій обумовлені перетвореннями інституціонального устрою українського суспільства.

У соціологічній зарубіжній літературі, на думку О.Р. Ярської, соціологами-функціоналістами професіоналізація характеризується як позитивний і прогресивний процес, що забезпечує “общее здоровье социального тела” [4, с. 60] і сприяє здійсненню соціальних перетворень таким чином, щоб конфлікт і дезинтеграція залишались мінімальними.

Але не зважаючи на достатню кількість наукових праць з питань

професіоналізації, однозначне тлумачення та єдиний підхід до розуміння категорії “професіоналізація” відсутній. Найбільш розповсюдженою точкою зору є розуміння професіоналізації як процесу, за допомогою якого деякий вид занять суб’єкта може з успіхом претендувати на статус професії і, відповідно на привілеї, що відповідають цьому статусу [1, с. 104]. Інша точка зору свідчить про те, що професіоналізація – одна з форм професійного розвитку, що означає розгортання, ускладнення професійної діяльності і професійного спілкування, становлення особистості професіонала; не лише оволодіння ним оперативною стороною професії, але й удосконаленням мотиваційної сфери [3, с. 27–28].

Доречно зазначити, що професіоналізація соціальної роботи розвивалась взаємно із розвитком освіти із соціальної роботи. Зв’язок освіти і практичної роботи, розвиток професійної соціальної роботи у контексті нових досліджень і технологій стало метою підготовки, зростання професіоналізму і професійної компетентності фахівців аграрного профілю.

З цих позицій вважаємо актуальною позицію вчених, які оцінюють рівень професіоналізму і професійної компетентності при виконанні управлінських функцій з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу до процесу реалізації спеціалістами функціональних завдань професії.

Особистісно-орієнтований підхід у сфері соціальної роботи у межах соціальних наук дозволяє досліджувати аспекти професіоналізму з позицій його здійснення на основі об’єктивних умов життя в рамках динамічного процесу пристосування до професії, у ході якого відбувається як якісне, так і професійно-діяльнісне удосконалення фахівця. Сутність універсального закону саморозвитку особистості міститься у тому, що освіта переходить у самоосвіту, виховання – у самовиховання, навчання – у самонавчання, розвиток – у творчий саморозвиток особистості за умови, якщо людина активно оволодіває філософською, психологічною та педагогічною культурою.

Розглядаючи професійний саморозвиток як свідому діяльність, спрямовану на удосконалення своєї особистості відповідно до вимог професії, зазначимо, що особистісний саморозвиток і професійне самовиховання пов’язані між собою. Обидва процеси є складними за структурою. Основними їх складовими виступають самопізнання та побудована на його основі рефлексія, самооцінка, ціле покладання.

Ми виділяємо ключові компетенції, основу яких становлять здатності та

уміння особистості вивчати, досліджувати, співпрацювати, адаптуватись. Таким чином, акцентуємо увагу, з одного боку, на особистісних аспектах, з іншого – на системно-цілісному аналізі професійно-особистісного розвитку фахівця.

Однією з умов успішної реалізації управлінських функцій майбутнього аграрія є оволодіння соціальною технологічною компетентністю. Ми розглядаємо її як систему спеціальних знань, умінь навичок, необхідних та достатніх для реалізації функцій діагностики, корекції, актуалізації позитивних ресурсів особистостей, що знаходяться у процесі професійної співпраці.

У сучасній науці існує значна кількість підходів до теоретичного осмислення проблем професіоналізації фахівців, які орієнтують на використання соціально-правових, соціально-педагогічних комунікативних, ігрових моделей і методик.

Висновки. Сьогодні існує гостра потреба у фахівцях технічних спеціальностей для аграрного сектора, що мають високий рівень професійної мобільності. Проте результати аналізу стану даної проблеми засвідчують недостатню готовність майбутніх фахівців до успішної адаптації в умовах ринкової економіки.

Потреба вищих навчальних закладів аграрного профілю у якісній підготовці професійно мобільних інженерів важко реалізується через відсутність розроблених концептів процесу формування професійної мобільності майбутніх інженерів.

Успішність формування професійної мобільності вимагає дотримання організаційно педагогічних умов, які пов'язані із розвитком мотиваційної сфери, забезпеченням довготривалості формування професійної мобільності, здійсненням міждисциплінарної інтеграції загальнотехнічних і гуманітарних дисциплін та розробки спеціальних технологій з позицій інтегративного підходу.

Література:

1. Пехота О.М. Особистісно орієнтована освіта і технології / І.А.Зязюн // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К.: Наука, 2000. – 284 с.
2. Попков В.А. Теория и практика высшего профессионального образования: учеб.пособие для системы дополнительного педагогического образования / В.А. Попов, А.В. Коржуев. – М.:Академический проект, 2004. – 432 с.
3. Сидоренко В.К. у світі сучасних професій / В.К. Сидоренко // Трудова підготовка в

закладах освіти. – 1997. – №1. – С. 44-46.

4. Симончук О. Робітничий клас в Україні: хроніка втрат / О. Симончук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2005. – №4. – С. 5-25.

5. Стешко М.Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя: монографія / М.Ф. Стешко, Б.В. Клименко, Л.Л. Таважнянський. – Харків: НТУ «ХП», 2004. – 112 с.

6. Сушенцева Л. проблема професійної мобільності у контексті міждисциплінарного підходу / Л.Сушенцева // Теорія і методика професійної освіти. – 2011. – №31. – С. 3-11.

7. Федоришин Б. система професійної орієнтації як фактор формування особистості: історично-психологічний аспект /Б. Федоришин // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. –Вінниця, 2010. – № 26– С.67-72.

8. Щербатюк Л.Б. Формування професіоналізму майбутніх інженерів-механіків у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Щербатюк Лариса Борисівна. – Одеса, 2007. – 240 с.